

Γράφει ο Γιώργος Κορδομενίδης

Η περιπέτεια της τέχνης

Ε. Η. Gombrich. Το Χρονικό της Τέχνης. Μετάφραση: Λίνα Κάσδαγλη. Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης 1999 (3η ελληνική έκδοση, αναθεωρημένη), 687 σελ.

Ε. Η. Gombrich. Σκιαί ερριμμένοι: Η απόδοση της σκιάς στη δυτική Τέχνη. Μετάφραση: Ανδρέας Παππάς. Αθήνα, Αγρα 1999 [σειρά «Διαρκής εικόνα»], 62 σελ.

Μολονότι η δηλωμένη πρόθεση του συγγραφέα – του διαπρεπέστερου ίσως από τους ζώντες ιστορικούς της τέχνης – ήταν να απευθυνθεί σε αναγνώστες 16-20 ετών, το βιβλίο του *The Story of Art* αποδείχθηκε, στην 50χρονη έως τώρα διαδρομή του, πολύτιμη εισαγωγή στην τέχνη ανά τους αιώνες όχι μόνο για τους νέους αλλά και για εκατομμύρια ανθρώπους που θέλουν να προσεγγίσουν τα έργα τέχνης χωρίς να διαθέτουν παρά ελάχιστες γνώσεις. Πρωτοκυκλοφόρησε το 1950 και μέχρι σήμερα έχει μεταφραστεί σε περισσότερες από 20 γλώσσες, αποτελώντας έναν από τους πιο διακεκριμένους τίτλους στην παγκόσμια βιβλιογραφία τέχνης (έχουν διατεθεί περισσότερα από 6 εκατ. αντίτυπα του σε όλο τον κόσμο).

Ο Ερνστ Γκόμπριχ γεννήθηκε το 1909 στη Βιέννη. Το 1935, σε ηλικία 25 ετών, διδάκτωρ ήδη και συγγραφέας βιβλίων και μελετών, αποφάσισε να εκπαιστεί, για να απούγει τη δίωξη του ως Εβραίου από τους ναζί (παρά το γεγονός ότι η οικογένειά του είχε αποσπαστεί τον προτεσταντισμό) και εντάχθηκε στο ερευνητικό προσωπικό του εβραϊκού Ιδρύματος Warburg, που είχε μεταφερθεί για τον ίδιο λόγο στο Λονδίνο, ήδη από το 1933. Διετέλεσε διευθυντής του Ιδρύματος επί δύο σχεδόν δεκαετίες (1959-1976).

Το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης έχει παράδοση στην έκδοση έγκυρων βιβλίων γενικής παιδείας, με ειδικότερο προσανατολισμό τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Με την έκδοση του *Χρονικού της Τέχνης* έχει προσφέρει στο ελληνικό φιλότεχνο και βιβλιόφιλο κοινό ένα βιβλίο αναφοράς, πολύτιμο βοήθημα για όποιον ενδιαφέρεται να μη μπει ουσιαστικά στην "ανάγνωση" της τέχνης.

Ξεκινώντας από τον τίτλο, η υιοθέτηση της λέξης *χρονικό* για να αποδοθεί το αγγλικό *story* είναι απολύτως εύστοχη, αφενός επειδή η λέξη *ιστορία* θα προΐδεζε τον αναγνώστη για μια ακαδημαϊκή παρουσίαση, αφετέρου επειδή όντως ο Γκόμπριχ γράφει σαν να αφηγείται ένα παραμύθι: τη γοητευτική περιπέτεια της τέχνης στην εξέλιξη της από τις βραχογραφίες της Ανω Παλαιολιθικής (12000-15000 π.Χ.) μέχρι την αρχιτεκτονική του μεταμοντερνισμού.

Με απόλυτη επίγνωση του

έργου που επωμίζεται, ο Γκόμπριχ παίρνει κυριολεκτικά τον αναγνώστη από το χέρι και τον μπει στην τέχνη, την οποία αποκαλύπτει σαν γοητευτική περιπέτεια του μυαλού και των αισθήσεων. Μιλάει για ό,τι τον ευχαριστεί και μεταδίδει απόφαση αυτή την ευχαρίστηση που εισπράττει αντιμεταφύζοντας το έργο τέχνης. Ενώ δεν υπάρχουν απλουστεύσεις, ενώ καμιά χρονική περίοδος ή γεωγραφική περιοχή με σημαντικές εξελίξεις στην αρχιτεκτονική, τη ζωγραφική ή τη γλυπτική δεν αποσιωπάται, ταυτόχρονα όλα λέγονται με τρόπο εύληπτο και κατανοητό, χωρίς τίποτα το λόγιο, το επιτηδευμένο, το ρητορικό. Αλλωστε, ο Γκόμπριχ σχολιάζει μόνο έργα που μπορεί να δει ο αναγνώστης στις σελίδες του τόμου, με φροντίδα μάλιστα τόσο το σχολιαζόμενο έργο όσο και το σχόλιο του συγγραφέα να είναι (στη συντριπτική τους πλειονότητα) στην ίδια σελίδα. Η συγγραφική μέθοδος αλλά και η όλη παρουσίαση εξυμνηρούν υποδειγματικά τον στόχο του συγγραφέα, να βοηθήσει να ανοίξουν μάτια, όχι να λυθούν γλώσσες, όπως γράφει ο ίδιος. Χρησιμοποιεί με μέτρο τους ειδικούς όρους, αποφεύγει να παραθέσει περιττά ονόματα και χρονολογίες, δεν αποβλέπει σε συναρπαστικές περιγραφές αλλά "σκηνοθετεί" μια συναρπαστική πλοκή της εξέλιξης της τέχνης, τοποθετώντας τα έργα στο ιστορικό τους πλαίσιο και εξοικειώνοντάς μας ως αναγνώστες με τις πηγές πολιτισμού της κοινωνίας που τα παράγει. Η μοναδική δημοτικότητα του *Χρονικού της Τέχνης* οφείλεται σ' αυτήν α-

κριβώς την ικανότητα του Γκόμπριχ να γράφει άμεσα και απλά αλλά και να συγκεκριάζει τη γνώση και τη σοφία του με τη βαθιά του αγάπη για τα έργα που επιλέγει να σχολιάσει. Αποτελεί απόλυτα δικό του επίτευγμα το ότι καταφέρνει να μας κάνει να δούμε την ιστορία της τέχνης ως *συνεχή διαπλοκή και εναλλαγή των παραδόσεων, όπου κάθε έργο αναφέρεται στο παρελθόν και δείχνει το μέλλον, μια ζωντανή αλυσίδα που συνδέει ως σήμερα τη δική μας εποχή με την εποχή των Πυραμίδων.*

Ο ρόλος της σκιάς

Το μικρό βιβλίο του Γκόμπριχ *Σκιαί ερριμμένοι* κυκλοφόρησε το 1995, με αφορμή σχετική έκθεση που οργάνωσε ο ίδιος στην Αίθουσα Στάνλεϊ της Εθνικής Πινακοθήκης του Λονδίνου. Φαινόμοιο φυσικής ζωτικότητας και πνευματικής φρεσκότητας, ο Γκόμπριχ εντυπωσιάσε με την ευρηματικότητα της προσέγγισής του στο θέμα της σκιάς – θέμα κυρίαρχο στο φυσικό και άλλο περιβάλλον μας αλλά μάλλον ελλιπώς απεικονισμένο. Στο βιβλίο αυτό εξετάζει τον διφορούμενο ρόλο των σκιών στους μύθους, τους θρύλους και τη φιλοσοφία. Επίσης, αναλύει εν συντομία τους παράγοντες που διαμορφώνουν το σχήμα των σκιών: το σημείο και τη φύ-

Ελ Γκρέκο, "Το άνοιγμα της Πέμπτης Σφραγίδας της Αποκάλυψης", περ. 1608-1614. Σχολιάζει ο Γκόμπριχ:

Ενα από τα πιο εκπληκτικά κι ενδιαφέροντα έργα του. Παριστάνει ένα επεισόδιο από την Αποκάλυψη του Ιωάννη, που τον βλέπουμε στην άκρη του πίνακα, βυθισμένον στο εκστατικό του όραμα, να κοιτάζει τον ουρανό, σηκώνοντας ψηλά τα χέρια σε προφητική χειρονομία.

Πρόκειται για το χωρίο όπου ο Αμνός καλεί τον Ιωάννη να «έρθει και να δει» το άνοιγμα των επτά σφραγίδων:

«Και ότε ήνοιξε την πέμπτην σφραγίδα, είδον υποκάτω του θυσιαστηρίου τας ψυχάς των εσφαγμένων δια τον λόγον του Θεού και δια την μαρτυρίαν ην είχαν, και έκραζαν φωνή μεγάλη λέγοντες: «έως πότε, ο δεσπότης, ο άγιος και ο αληθινός, ου κρίνεις και εκδικείς το αίμα ημών εκ των κατοικούντων επί της γης;» Και εδόθη αυτοίς εκάστω στολή λευκή.» (Αποκάλυψη, σ' 9-11)

Οι γυμνές φιγούρες με τις ταραγμένες τους χειρονομίες είναι λοιπόν μάρτυρες που ανασταίνονται για να δεχτούν το θεϊκό δώρο, τις λευκές στολές. Σίγουρα, δεν υπάρχει ακριβές και σωστό σχέδιο που να μπορεί να αποδώσει με τέτοια απόκοσμη και πειστική δύναμη τη φοβερή εικόνα της Ημέρας της Κρίσεως, όταν οι ίδιοι οι άγιοι ζητούν την καταστροφή του κόσμου.

ση της πηγής φωτός, το σχήμα του αντικειμένου που δέχεται το φως αλλά και της επιφάνειας στην οποία πέφτει η σκιά, τη θέση του θεατή.

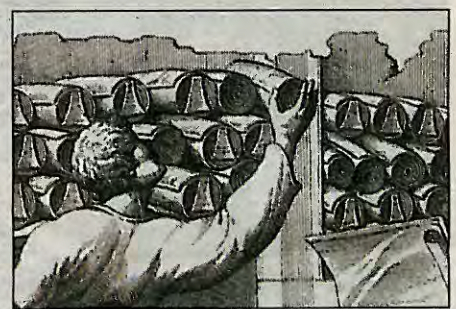
Με την ευκαιρία της 3ης έκδοσης του *Χρονικού της Τέχνης* από τις εκδόσεις του MIET, ο ζωγρά-

φος Δημοσθένης Κοκκινίδης, ομότιμος καθηγητής της Ανατάτης Σχολής Καλών Τεχνών, θα μιλήσει με θέμα «Η ιστορία και η θεωρία της τέχνης στον Gombrich» την Τετάρτη 2 Φεβρουαρίου, 8 μ.μ., στο Πολιτιστικό Κέντρο Θεσσαλονίκης του MIET (Βασ. Ολγας 108).

Τί θα γίνει με τις βιβλιοθήκες;

Στο γύρισμα του αιώνα, η Ελλάδα υστερεί σημαντικά στον τομέα των βιβλιοθηκών, με σοβαρές συνέπειες στη μόρφωση και την καλλιέργεια του λαού. Είναι κρίμα ότι ενώ σε άλλους τομείς η χώρα μας πρωτοπορεί στο να υιοθετήσει – ή και να αντιγράψει απλώς – επιτεύγματα του δυτικού πολιτισμού, δεν κάνει το ίδιο στο ζήτημα των βιβλιοθηκών. Τα κατά καιρούς "μέτρα" και "προγράμματα" για την ανάπτυξη των βιβλιοθηκών στον τόπο μας σχεδιάστηκαν χωρίς να ζητηθεί η γνώμη όσων γνωρίζουν εις βάθος το θέμα. Ίσως γι' αυτό η μέχρι τώρα κρατική πολιτική στο ζήτημα των βιβλιοθηκών έχει πάντα βραχυπρόθεσμο χαρακτήρα και συνήθως εκπνέει μαζί με την κυβέρνηση που την ανέλαβε. Το πρόγραμμα για την οργάνωση 2.800 σχολικών βιβλιοθηκών που καταρτίζει το Υπουργείο Παιδείας, με χρηματοδότηση από το Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, αποτελεί άραγε εξαίρεση σ' αυτόν τον επιζήμιο κανόνα;

Όχι, απαντούν οι βιβλιοθηκονόμοι Κατερίνα Θανοπούλου, Σοφία Παλαμιώτη και Στέφανος Μπεκατώρος, συγγραφείς

του βιβλίου *Βιβλιοθήκες. Γιατί δεν έχουμε; Τί πρέπει να γίνει*, (Αθήνα, Εκδόσεις Παρουσία 1999 [σειρά: Παρεμβάσεις, 1], 52 σελ.).

Τα κείμενα των τριών βιβλιοθηκονόμων – οι δύο πρώτες των οποίων υπήρξαν πρωτοπόροι στον τόπο μας – διατυπώνουν συγκεκριμένες προτάσεις προς συζήτηση και καλούν τις κοινωνικές δυνάμεις να αντιδράσουν, ώστε να μη χαθεί μια ακόμη ευκαιρία, που δίνει στην Ελλάδα τη δυνατότητα να αποκτήσει σωστές βιβλιοθήκες. Αρκεί να γίνει η κατάλληλη προετοιμασία και υποδομή τόσο σε υλικό εξοπλισμό όσο και σε έμπυχο δυναμικό.

www.protoporia.gr

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

επιπλέον, αποστολή κατ' οίκον με ένα τηλεφώνημα

στο (031) 22 66 25